

## ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ СУБ'ЄКТІВ МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ

**СИМОНЯН Асміна Вазгенівна - аспірантка Донецького Національного університету економіко-правового факультету**

**УДК 314:614.2**

*В статті проаналізовані проблеми, що виникають перед суб'єктами медичної практики на стадії створення і отримання ліцензії на заняття медичною практикою, а також пропонуються шляхи удосконалення діючого законодавства в сфері охорони здоров'я з урахуванням досвіду європейських країн.*

**Ключові слова:** суб'єкт медичної практики, медичні послуги, ліцензування господарської діяльності в сфері медичної практики, охорона здоров'я.

### Постановка проблеми

Медична діяльність – це регламентована Основами законодавства України про охорону здоров'я, іншими законодавчими актами з питань охорони здоров'я, нормативно-правовими актами Міністерства охорони здоров'я України діяльність з надання громадянам лікувально-профілактичної допомоги. Медична практика, що здійснюється особами, які мають спеціальну освіту, пов'язана з комплексом спеціальних заходів, спрямованих на поліпшення здоров'я, підвищення санітарної культури, запобігання захворюванням та інвалідності, на діагностику, допомогу особам з гострими і хронічними захворюваннями й реабілітацію хворих та інвалідів. На сьогодні на законодавчому рівні залишаються неврегульованими питання щодо особливостей створення, існування та припинення таких суб'єктів господарювання як суб'єкти медичної практики. Запровадження Нової редакції Ліцензійних умов провадження господарської діяль-

ності з медичної практики залишило безліч питань, які на даний час є неврегульованими та значною мірою ускладнюють створення нових суб'єктів медичної практики, здійснення своєї діяльності вже існуючими суб'єктами тощо. З огляду на це, стаття покликана висвітлити основні проблеми, що постають в процесі створення, існування та припинення суб'єктів медичної практики для їх подальшого подолання на законодавчому рівні.

### Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблеми та особливості створення і припинення суб'єктів медичної практики досліджували в своїх роботах М.М. Агарков, М.І. Брагінський, В.Г. Варнавський, В.В. Вітрянський, К.І. Голубев, І.О. Красавчикова, М.Н. Малєїна, А.П. Сергєєв, А.В. Тихоміров, Ю.К. Толстой, Г.Ф. Шершеневич, Л.І. Куц та інші. Стан наукової розробки обраної теми характеризується недостатньою кількістю теоретико-прикладних досліджень, присвячених правовим питанням здійснення діяльності суб'єктами медичної практики.

**Мета цієї статті** полягає в конкретизації дієвих механізмів вдосконалення процесу створення суб'єктів медичної практики у вигляді внесення відповідних доповнень до діючих законодавчих актів країни.

### **Основні результати дослідження**

Аналіз господарського законодавства в сфері медичної діяльності дає змогу зробити висновок про необхідність вдосконалення та подальшої правової регламентації відносин в сфері здійснення медичної практики за допомогою правових інструментів з метою закріплення ключових питань вирішення проблем, що постають перед суб'єктами медичної практики та споживачами медичних послуг на стадії створення, існування та припинення їхньої діяльності, на законодавчому рівні.

Фактично медична практика виступає як різновид господарської діяльності, яка визначається ст. 3 Господарського кодексу України як будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, юридичних осіб, а також фізичних осіб — підприємців, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт [1].

Відповідно до чинного законодавства України медична практика відноситься до видів господарської діяльності, які дозволено здійснювати лише за наявності ліцензії, яку видає орган ліцензування. Органом ліцензування у сфері медичної діяльності є Міністерство охорони здоров'я України. А отже, одним із перших завдань, що постають перед суб'єктом господарювання, який має намір розпочати діяльність в сфері надання медичної практики, є отримання ліцензії. Саме цей аспект відрізняє суб'єктів медичної практики з-поміж суб'єктів господарювання, діяльність яких не підпадає під норми законодавства про ліцензування деяких видів господарської діяльності.

Суб'єкт господарювання створюється і повинен діяти на підставі установчих документів, які мають відповідати установленим вимогам. Стаття 57 ГК України визначає загальні вимоги до установчих документів, а спеціальні вимоги до них передбачені в законах України, що визначають особливості правового статусу суб'єктів господарювання з виключними видами діяльності [1].

У процесі створення суб'єктів господарювання, крім наявності рішення власника майна чи уповноваженого ним органу про створення суб'єкта господарювання, важли-

ве значення має такий фактор, як державна реєстрація суб'єкта господарювання. Однією з головних умов здійснення господарської діяльності є державне підтвердження законності входження суб'єктів до сфери господарського обігу. Процедура легітимації, тобто визнання державою відповідного статусу суб'єкта, включає такі елементи, як обов'язкова державна реєстрація, внаслідок чого виникає загальна компетенція, а також ліцензування та патентування, що спрямовані на забезпечення єдиної державної політики у сфері господарювання та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів, внаслідок чого виникає спеціальна правосуб'єктність. Без легітимації правомірної участі суб'єктів господарювання в економічному обігу неможлива. Ліцензування не може використовуватися для обмеження конкуренції у провадженні господарської діяльності. Ліцензія є єдиним документом дозвільного характеру, який дає право на зайняття певним видом господарської діяльності, що відповідно до законодавства підлягає обмеженню.

Відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», ліцензування визначене як видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування. Ліцензуванню підлягають види господарської діяльності, які передбачені у ст. 9 цього Закону, зокрема медична практика, причому дія цього закону поширюється на всіх суб'єктів господарювання [2].

Нова редакція Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, затверджена Наказом МОЗ України від 30.11.2012 р. № 981 (далі – Ліцензійні умови), надає визначення поняттю медична практика як виду господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, який провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами — підприємцями,

які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, з метою надання видів медичної допомоги, визначених законом, та медичного обслуговування [3].

Незважаючи на значні зміни, що відбулися в новій редакції Ліцензійних умов, порівняно з попередньою, на наш погляд, залишається досить широке коло неврегульованих питань, що потребує внесення відповідних змін. Більш доречним було б запровадити нову систему допуску до здійснення господарської діяльності в сфері медичної практики по аналогії із системою, що діє в розвинутих європейських країнах. Основу даного підходу складає система, яка б ґрунтувалася на отриманні ліцензії безпосередньо лікарем, а заклад охорони здоров'я мав би проходити акредитацію та наймати на роботу лише тих спеціалістів, які вже мають відповідну ліцензію.

Обов'язковим для суб'єктів господарювання, які провадять господарську діяльність із медичної практики, є затвердження переліку та вартості послуг, які відповідно до законодавства надаються пацієнтам. Такий перелік має бути розміщений за місцем провадження господарської діяльності з медичної практики у доступному для споживача місці.

Необґрунтованою належним чином є вимога безоплатно надавати медичну допомогу громадянам відповідно до законодавства.

Відповідно до ч. 1 ст. 78 Основ законодавства України про охорону здоров'я, медичні й фармацевтичні працівники зобов'язані безоплатно надавати першу невідкладну медичну допомогу громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях. Дане право також гарантується державою та закріплене у Конституції України. Розглядаючи поняття медичної допомоги, відповідно до законодавства України, вбачається, що медична допомога є комплексним поняттям та включає спектр послуг з профілактики, діагностики, лікування та реабілітації у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами [4]. Саме тому законодавча вимога щодо безоплатного надання медичної

допомоги є такою, що не може бути втілена в життєві реалії, адже, включає в себе послуги, що мають цінову визначеність та не можуть бути надані безкоштовно через відсутність достатнього фінансування сфери охорони здоров'я (наприклад, встановлення протезів, здача аналізів, медикаменти тощо). За таких обставин заклади охорони здоров'я не мають фінансової можливості надавати весь спектр медичних послуг безоплатно, навіть їх гарантований обсяг, а отже, досить гостро постає проблема визначення додаткових джерел фінансування, одним з яких на сьогодні можуть стати кошти загальнообов'язкового держаного соціального медичного страхування.

Крім того, варто звернути увагу на ст. 904 Цивільного Кодексу України, де частиною першою передбачено, що за договором про безоплатне надання послуг замовник зобов'язаний відшкодувати виконавцеві усі фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

З огляду на викладене, на наш погляд, існує необхідність у впорядкуванні системи надання медичних послуг, які виходять за межі медичної допомоги, на платній основі у державних і комунальних закладах охорони здоров'я та законодавчому затвердженні переліку таких послуг із внесенням відповідних змін до ст. 49 Конституції України, а також із узгодженням безоплатного надання медичних послуг із ст. 904 ЦК України.

Стимулюючи розвиток приватних лікувальних закладів, держава сприятиме здоровій конкуренції між державними та приватними суб'єктами медичної практики, що позитивно відобразатиметься на якості медичних послуг та надасть громадянам право вільного вибору лікувального закладу із оптимальним співвідношенням ціни та якості. Також, варто зауважити, що враховуючи досвід розвинених європейських країн, більш дієвим механізмом на практиці виявляється не загальне запровадження безоплатної медицини, яка майже не фінансується за рахунок державного бюджету, а запровадження загальнообов'язкового державного або за рахунок роботодавця страхування, що на-

дасть людині певні гарантії якості та безоплатності медичних послуг на період тимчасової непрацездатності.

Відповідно до Закону України «Основні законодавства України про охорону здоров'я», закладом охорони здоров'я є юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, основним завданням яких є забезпечення медичного обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників.

Тобто, в процесі створення суб'єктів господарювання в сфері здійснення медичної практики в нашій країні ліцензію на здійснення такої діяльності, як правило, отримує заклад охорони здоров'я, а медичний персонал – лікарі – приймаються на роботу без додаткових вимог щодо наявності в них ліцензії на здійснення медичної практики. Тобто, за таких умов заклад охорони здоров'я, що має ліцензію та набирає працівників, несе відповідальність за дії медичного персоналу. Такий підхід значно знижує, а іноді, навіть повністю зводить до нуля персоналізовану відповідальність кожного лікаря, що безумовно, позначається на якості послуг, які надаються, та сумлінності і відповідальності кожного лікаря до виконання ним своїх обов'язків. Більш ефективним є досвід європейських розвинених країн, де кожен лікар має отримувати ліцензію на здійснення медичної практики аби займатися цією діяльністю у закладі охорони здоров'я або самостійно. В той час як сам заклад охорони здоров'я є юридичною особою, від якої не вимагається отримання ліцензії на заняття медичною практикою.

На жаль, на сьогодні існуючі законодавчі норми не сприяють створенню нових суб'єктів медичної практики через наявність великої кількості законодавчих вимог, що ускладнюють процес створення нових та подальшого функціонування вже існуючих суб'єктів медичної практики, що, на жаль, жодним чином позитивно не впливає на якість послуг, що надаються в сфері медичної практики, кваліфікацію лікарів та сумлінне ставлення до своїх професійних

обов'язків. А отже, основними проблемами, які потребують вирішення, постають фінансування сфери охорони здоров'я, зміна умов та оплати праці медичним працівникам, введення системи загальнообов'язкового державного медичного страхування, сприяння розвитку приватних суб'єктів медичної практики шляхом надання їм певних пільг в сфері оподаткування задля підтримання конкуренції між державним та приватним сектором охорони здоров'я у сфері надання медичних послуг.

З огляду на проведений аналіз, можна зробити наступні висновки.

1. На сьогоднішній день потребує вдосконалення та подальшої розробки сама модель отримання ліцензії суб'єктами медичної практики, яка має бути приведена до європейської моделі ліцензування медичної практики, за якою лікар має отримати ліцензію особисто, а заклад охорони здоров'я має проходити акредитацію та наймати на роботу тих спеціалістів, які вже мають ліцензію. Такий підхід поліпшить якість послуг в сфері здійснення медичної практики та змусить суб'єктів господарювання під час здійснення медичної діяльності більш відповідально ставитися до виконання своїх обов'язків під страхом бути позбавленим ліцензії, і відповідно, подальшого права на заняття медичною практикою.

2. Враховуючи, що з 2010 року ліцензія на медичну практику видається на необмежений термін (дані зміни в строки видачі ліцензій відбулися у зв'язку з набранням чинності положень Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов ведення бізнесу в Україні» від 15 грудня 2009 року № 1759-VI) в інтересах захисту прав споживачів вважаємо за доцільне зобов'язати органи ліцензування друкувати в офіційних виданнях перелік юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, ліцензію яких припинено, анульовано, визнано недійсною чи відкликано. А відповідальність за своєчасне оприлюднення такої інформації слід покласти на відповідні органи ліцензування.

3. Відповідно до ст. 49 Конституції України: «у державних і комунальних за-

**АНОТАЦІЯ**

*У статті проаналізовано проблеми, що постають перед суб'єктами медичної практики на стадії створення та отримання ліцензії на заняття медичною практикою, а також запропоновано шляхи вдосконалення чинного законодавства в сфері охорони здоров'я з урахуванням досвіду розвинених європейських країн.*

кладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно...». В той же час Цивільним Кодексом України, а саме, ст. 904 закріплено, що за договором про безоплатне надання послуг замовник зобов'язаний відшкодувати виконавцеві усі фактичні витрати, необхідні для виконання договору. Тому, на нашу думку, буде доречно ст. 49 Основного закону України після слів: "... медична допомога надається безоплатно..." доповнити словами "...у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях".

**SUMMARY**

*The paper analyzes the challenges facing the subjects of medical practice at the stage of creating and obtaining a license to engage in the practice of medicine, and suggests ways to improve the existing legislation in the field of health care based on the experience of European countries.*

**Література**

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
2. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: закон України від 01.06.2000 № 1775-III// Офіційний вісник України. – 2000. – № 27. – Ст. 1109.
3. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики: наказ МОЗ України від 02.02.2011 № 49 ( у редакції наказу МОЗ України від 30.11.2012р. № 981 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 13. – Ст. 551.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 145.